

SKIKK OG BRUK FOR BRUKEN AV

DET NORSKE FLAGG

Utarbeidet av Norges Gardistforbund

INNHold

Forord 3

Litt om flagg og flaggkategorier 4

Heising og firing av flagg. Flaggtider 5

FNs Flaggreglement 5

Regler for plassering av flere nasjoners flagg ved siden av hverandre 7

Diverse regler for flagg på fast stang, bærbar stang og som dekorasjon 8

Rekkefølgen av flagg i en oppmarsj 9

Plassering av organisasjonsflagg sammen med nasjonalflagg 9

Flagg i kirken/kapell, på halv stang 10

Flagg ved minnesmerker og gravsteder 11

Norske flagg i utlandet 12

Flagging i leir, garnison og på festning 13

Offisielle flaggdager og noen til 15

Regler for behandling av flagg 16

Ord og uttrykk 17

Forsvarets paradeflagg/seremoniflagg i Hæren 20

Privat flagging på ditt hjemsted 20

Noen engelske navn på flagg 22

Litteratur 22

FORORD

Garden har i alle år utført oppdrag med flaggtjeneste i inn- og utland. Fra sportsbegivenheter som olympiske leker, VM, Holmenkollen sommer som vinter. Til større arrangement i landets konstitusjonelle liv, men også til enklere nasjonale og internasjonale tilstelninger. Hvordan utføre denne tjenesten når et offisielt norsk flaggreglement ikke er utgitt?

Kongelige resolusjoner og departementskriv fra forrige århundre og tidligere, dekker ikke hva nasjonen trenger i dag for denne viktige tjeneste. Dessverre er også mye av det som er skrevet vanskelig tilgjengelig for sivile og militære brukere. Derfor har HMKG og Norges Gardistforbund fått mange flaggtekniske spørsmål i forbindelse med arrangement de siste drøye 50 år.

Dette er et forsøk på å samle de retningslinjer og norsk sedvane som er aktuelle for riktig bruk av flagg. Mesteparten av Gardens flagginstruks er gjengitt i disse retningslinjer. Jeg har også støttet meg til FNs Flaggreglement, andre lands reglementer, vår kulturarv og egne erfaringer. Danmark og Sverige har i mange år hatt slike ”hjelpemidler”. Her er vårt. En takk også til tegneren Oddmund Olsen og Trond A. Svensson, begge i Norge Gardistforbund.

Vi er glade i flagget vårt. Det skal behandles riktig og med respekt!

Nils S. Egelien
Norges Gardistforbund

LITT OM FLAGG OG FLAGGKATEGORIER

Fra meget gammel tid har det vært skikk at krigerflokker samlet seg under et bestemt merke. Krigsfanen – gunnfani – er i Norden kjent fra de tidligste tider.

Per Sivle i diktet om kong Olav Haraldssons merkesmann Tord Foleson, har satt ord på hva som kreves av en merkesmann:

Dei stod paa Stiklestad, fylka til Strid, den gamla og so den nya Tid, det, som skulde veksa, mod det, som skulde siga, det, som skulde falla, mot det, som skulde stiga.	Men so er det sagt, at ein gasta Kar, Tord Foleson, Merket hans Olav bar Og denne Tord Merkesmann, honom me minnst, solenge i Noreg Merkesmenn finnast.	Og gamla Soga, ho segjer so, at Tord han stupa, men Merket det stod. Og soleis maa enno Mannen gjera, skal Framgongs-Merke i Noreg han bera.
So drog dei Sverdi i sama Stund, den bjarte Kong Olav og den graa Tore Hund. Og Hæropet dunde, so Jordi ho dirra, og Spjoti dei suste, og Pilarne svirra.	Daa Tord han kjende, han Banasaar fekk, der fram i Striden med Merket han gjekk, daa støynde han Stongi, so hardt han kunde, i Bakken ned, fyrr han seig innunde.	Mannen kan siga, men Merket det maa i Noreg si Jord som paa Stiklestad staa. Og det er det stora, og det er det glupa, at Merket det stend, um Mannen han stupa.

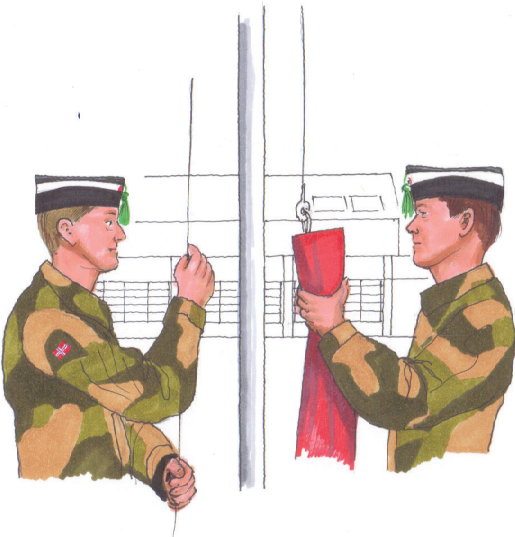
Her i den endelige versjonen fra 1901. Kilde: Ivar Aasen-tunet.

Flagget ble stort sett brukt til sjøs og fanen til lands.

I dag er det norske flagget vårt lands største symbol for samhold.

Vi skal her holde oss til det norske flagg som er: Statsflagget, handelsflagget (nasjonalflagget) og orlogsflagget. FN-flagget nevnes også og en del andre internasjonale flagg som:

OL- flagget, flagget til Røde kors og Den røde halvmåne, EU-flagget, NATO-flagget og Verdensspeiderflagget.

HEISING OG FIRING AV FLAGG. FLAGGTIDER

Flagget heises i månedene mars-oktober kl. 0800, i månedene november-februar kl. 0900. Flagget fires ved solnedgang, men senest kl. 2100. I Nordland, Troms og Finnmark heises flagget i månedene november-februar kl. 1000 og fires kl. 1500. Tidene for solnedgang er oppgitt i *Almanakk for Norge*, se litteraturlisten.

Du finner mer om heising og firing av flagg på side 13.

En hyggelig skikk og påminnelse er å få en telefon når flagget ikke fires til rett tid.

Man skal kunne stille klokka etter flagget!

FNS FLAGGREGLEMENT

Hovedbestemmelsen er at De Forente Nasjoners flagg skal ikke være underordnet noe annet flagg. Og det skal gis særlige forskrifter for hvorledes De Forente Nasjoners flagg skal anvendes i forhold til andre flagg.

Utdrag av FNs Flaggreglement.

Alminnelig bruk av flagget

I overensstemmelse med dette reglement kan flagget brukes av regjeringer, organisasjoner og personer for å vise støtte til De Forente Nasjoner og for å støtte organisasjonens prinsipper og mål. Måten og omstendighetene for flagging skal, så vidt det ansees hensiktsmessig, overensstemme med lover og skikker for flagging med vedkommende eget lands flagg.

Bruk av flagget under militære operasjoner

Flagget kan bare brukes under militære operasjoner etter uttrykkelig tillatelse fra et kompetent organ i De Forente Nasjoner.

Forbud

Det er ikke tillatt å benytte flagget eller kopi av dette i kommersielle henseender eller i direkte forbindelse med en handelsvare.

Krenkelser

Enhver krenkelse av dette flaggreglement kan straffes i henhold til loven i det land krenkelsen finner sted.

Forskrifter/Alminnelige bestemmelser

Når De Forente Nasjoners flagg anvendes sammen med et eller andre flagg, skal alle flagg heises i samme høyde og være omtrentlig samme størrelse.

Ikke i noe tilfelle kan noe flagg heises til høyere nivå enn De Forente Nasjoners flagg og ikke i noe tilfelle kan andre flagg som anvendes sammen med De Forente Nasjoners flagg være større en dette.

De Forente Nasjoners flagg kan vanligvis bare heises på bygninger og flaggstenger fra soloppgang til solnedgang.

Flagget må aldri nyttes som draperi, girlander, strukket bakover eller oppover, eller i folder, men alltid henge fritt.

Lukket flaggsirkel

De Forente Nasjoners flagg skal aldri anvendes i en flaggsirkel. De Forente Nasjoners flagg skal alltid enten heises i midten av flaggsirkelen, eller på et passende tilstøtende område.

Flagg i rekke, gruppe eller halvsirkel

De Forente Nasjoners flagg skal i slike tilfelle enten heises for seg selv på et passende område eller midt på rekken, i gruppen eller i halvsirkelen. Har man tilgang på to av De Forente Nasjoners flagg, skal de plasseres på hver side av rekken, gruppen eller halvsirkelen.

Generell bruk av flagget

Det ansees for særlig passende at De Forente Nasjoners flagg anvendes ved følgende anledninger:

- på alle nasjonale og offisielle helligdager
- på De Forente Nasjoners dag/FN-dagen 24. oktober
- i anledning av offisielle tilstillinger, særlig til ære for De Forente Nasjoner
- I anledning av enhver offisiell tilstilling som på en eller annen måte kan forbindes med De Forente Nasjoner.

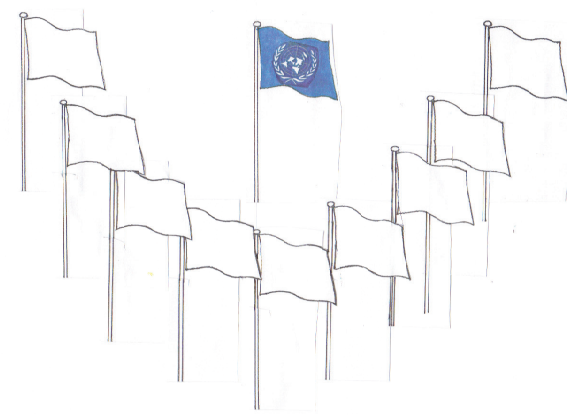
Forbud

De Forente Nasjoners flagg skal ikke kopieres på puter, lommetørkler, og tilsvarende, heller ikke trykkes eller på annen måte kopieres over på bokser og klær, idrettsantrekk eller andre typer klær av noe slag.

Intet merke, distinksjon, brev, ord, bilde eller tegning etc., er tillatt plassert på De Forente Nasjoners flagg eller kopi av samme.

Sorg

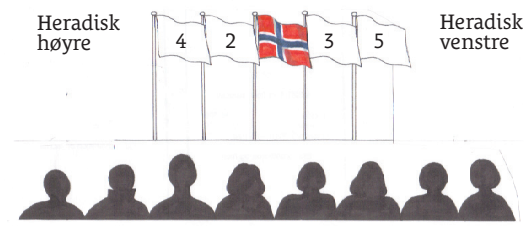
Her er det omfattende bestemmelser som vil føre for langt å ta med..

REGLER FOR PLASSERING AV FLERE NASJONERS FLAGG VED SIDEN AV HVERANDRE

Hovedregler for innbyrdes plasseringer

- a. Det norske flagg har alltid høyeste rang innenfor egne landegrenser.
- b. Alle andre lands flagg plasseres etter landets navn på fransk i alfabetet.
- c. Hvis et annet lands statsoverhode er til stede, får dette lands flagg plassering som nr. 2, etter vårt eget flagg. Er det flere statsoverhoder til stede, vil disse lands flagg få plassering i alfabetisk rekkefølge etter landets
- d. Ved 3, 5 eller 7 flaggstenger skal det norske flagg plasseres i midten. Ved 2, 4, 6 eller 8 flaggstenger skal det norske flagg plasseres som midtre høyre. De andre lands flagg plasseres i følge det franske alfabet fra vekselvis heraldisk høyre og heraldisk venstre. Begrepene “heraldisk høyre” og “heraldisk venstre” forklares ved denne tegning.

- e. Er flaggstengene 9 eller flere skal det norske flagg være ytterst høyre (heraldisk høyre). De andre nasjoners flagg følger i rekkefølge fortløpende.

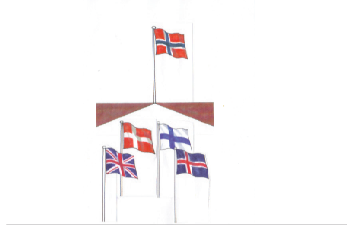
f. Når flere nasjoners flagg vises slik som i eksemplene, bør flaggene være i tilnærmet lik størrelse

Under internasjonale arrangement innen idrett, politikk, kultur og annet er det naturlig at det flagges. Antall faste eller monterte flaggstenger varierer sterkt likeså deres plassering. Ofte vil en markert bygning danne bakgrunn. Hovedreglen er at rekkefølgen av flaggenes plassering følger landets navn på fransk.

Her følger ni eksempler og forslag til de forskjellige flaggs plassering. Det som er viktig er at man benytter seg av et system som har forankring i det grunnleggende. Ingen nasjon må føle seg degradert!

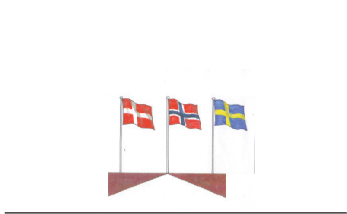
Eks 1: Tre flagg på tak (Norsk og dansk flagg)

Eks 2: Ett flagg på tak og fire flagg i firkant

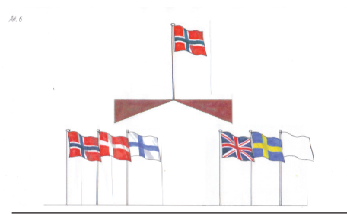
Eks 3: To flagg på tak og seks flagg på linje med åpning

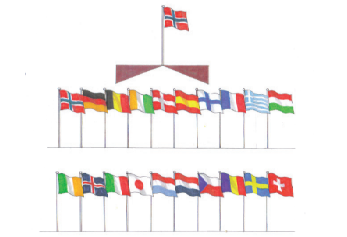
Eks 4: Tre flagg på tak (Norsk, dansk og svensk flagg)

Eks 5: To flagg på tak og ti flagg på linje

Eks 6: Ett flagg på tak og seks flagg på linje med åpning (Norsk, dansk, finsk, britisk og svensk flagg)

Eks 7: Ett flagg på tak og ti flagg på to linjer

Eks 8: Ett flagg på tak og seksten flagg på linje med åpning

Feil vei – Opp ned. Det britiske flagget Union Flag/Union Jack er flagget til United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. Det er asymmetrisk og kan derfor lett heises feil. Den brede hvite stripen skal alltid være øverst og innerst mot stangen. Heises det feil eller henges opp feil vei, er det en fornærmelse. Se også den utmerkede artikkel på Wikipedia: Union Flag.

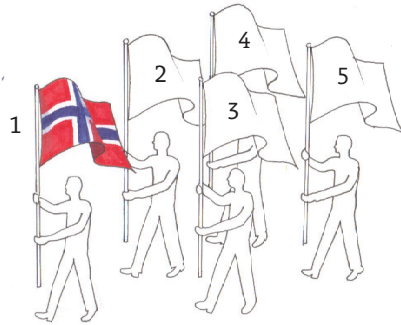
DIVERSE REGLER FOR FLAGG PÅ FAST STANG, BÆRBAR STANG OG SOM DEKORASJON

- g. Ingen flaggstang skal stå naken. Enten tas disse flaggstengene ned eller det plasseres flagg på dem. Mulighetene er mange.
- h. Ved arrangement hvor det brukes bærbare flaggstenger som eksempel ved minnesmerker og gravsteder, vil arrangørnasjonens flaggreglement normalt kunne legges til grunn. Men dette må ikke tas som en fast internasjonal regel. God skikk vil være å spørre gjestenasjonen om dette er greit. Saluttering med flagg og fane er høyest forskjellig ute i verden. Ved helt spesielle arrangement vil det være følsomt hvem som bærer flagget – om det er gjestenasjonen eller fra vertslandet.

REKKEFØLGEN AV FLAGG I EN OPPMARSJ

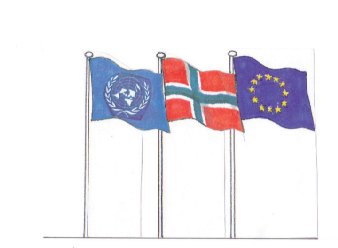
I en oppmarsj vil formasjon på flaggborgen kunne variere og da om det norske flagget er alene i front og de andre i blokkformasjoner, linjer eller rekker.

- en rekke gir seg selv med andre ord etter landenes franske navn.
- to rekker: flagg nr. 2 fremre høyre, nr. 3 fremre venstre, nr. 4 som nr. 2 i høyre rekke osv.
- tre eller flere rekker: som for to rekker
- i linje: flagg nr. to er høyre flagg i marsjretningen osv.
- to eller flere linjer: som for en linje osv.

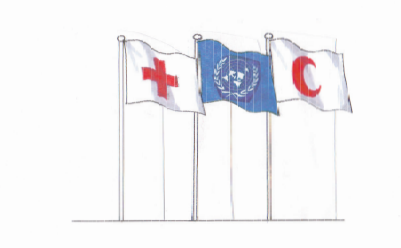

PLASSERING AV ORGANISASJONSFLAGG SAMMEN MED NASJONALFLAGG

Det vil være naturlig å dele organisasjonsflagg i tre hovedgrupper.

a. FN-flagget, EU-flagget. Disse flagg vil normalt i Norge kunne plasseres som flagg nr 2 og 3 når kun norske flagg er heist. Se forøvrig FNs eget flaggreglement for FN-flaggets plassering i forbindelse med arrangement hvor flere land er representert. I en rekke med nasjonalflagg, skal FNs og EUs flagg generelt plasseres som siste flagg.

b. Røde Kors og Røde Halvmånes flagg, samt andre store internasjonale organisasjoners flagg, konvensjonsflagg. Disse flagg skal ikke plasseres i en rekke med forskjellige nasjoners flagg. Det bør tilstrebes at de gis en fin plassering.

c. Diverse nasjonale og utenlandske organisasjoners flagg, fylkes- og kommuneflagg og historiske flagg. Plassering som punkt b. Ved et nasjonalt arrangement i Norge kan disse flagg plasseres sammen med det norske flagg som nr. 2 osv.

FLAGG I KIRKEN/KAPELL, PÅ HALV STANG

a. Kirkeparade i Forsvaret, fest og jubileumsgudstjeneste

Tilstedeværelse av flagg og fane vil ofte være ønskelig. Enten er flagg og fane på plass i kirken/kapell i god tid før menigheten kommer. Flagget skal da alltid plasseres fremme til venstre for menigheten (heraldisk høyre). Det nøyaktige sted vil ofte være avhengig av kirkerommets utforming. Fanen plasseres på den andre siden. Flagget kan plasseres i stativ eller det har en flaggvakt av to personer.

Ekstra høytidelig kan det være at flagg og fane høytidelig føres inn før liturgien starter og menigheten har tatt plass. Flagget skal alltid være først i en prosesjon opp kirkegulvet. En eventuell fane kommer som nr. to (militær fane, korpsfane, speiderflagg/fane, osv). Ekstra fint vil det ofte være at flagg og fane også føres ut igjen før menigheten forlater kirken.

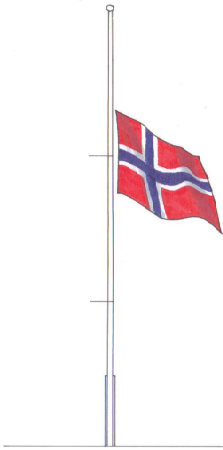
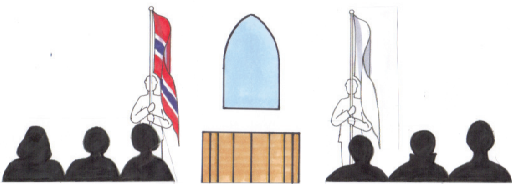
b. Begravelse, bisettelse

Flagg/fane kan føres inn som i punkt a, men det vanligste vil være at flagg/fane er på plass når menigheten kommer inn. Hvis kisten er dekket med norsk flagg, skal det ikke være flere flagg tilstede. Fane, militær eller sivil, bør være på plass. Før eventuell jordpåkastelse, skal en flik av flagget på kisten brettes tilside. Blomster skal ikke legges på flaggsmykket kiste, bare vedkommendes sabel i kryss og hans dekorasjoner på en pute hvis ønskelig. Hvem som kan ha flagg på kisten er i første rekke personell som har omkommet i tjeneste i inn- eller utland. Som kjent gir Staten spesielle honnør til enkelte personer. Men etterlattes ønsker om flagg på kisten til pensjonerte befaller spesielt. Seremonien i kirken, med eller uten flaggsmykket kiste, skal gjennomføres med de etterlattes og prestens ønsker/godkjennelse. Det kan dreie seg om flaggvakter, vakter ved båren, kistebærere samt eventuell seremoni ved gravstedet på kirkegården Seremonien vil ofte også omfatte musikk som hornblåser, militært eller sivilt orkester eller kor samt honnørstyrke og dørvakter utenfor kirken.

En eventuell avmarsj fra kirken til gravstedet på kirkegården og med flagg/fane, må planlegges. Husk at flagget ikke felles under noen omstendighet for honnør!

c. Flagget på halv stang

På begravelsesdagen heises flagget som normalt om morgenen for deretter å fires på halv stang som er 1/3 av stangens lengde. Flagget skal heises til topps igjen når kisten er senket i graven eller sjøen. Skal flagget som står på halv stang, heises eller fires til eller fra halv stang ved de offisielle tider for heising/ firing, forholder man seg slik: Disponeres hornblåser skal det ved morgenheis spilles flaggsignalet som normalt når flagget går opp, signalhornet beholdes i blåsestilling uten spill når flagget fires til halv stang. Når flagget skal fires offisielt om kvelden føres signalhornet til blåsestilling, men uten at det blåses mens flagget heises til topps deretter fires flagget til flaggappell! Det skal ikke gjøres honnør når flagget fires til eller fra halv stang.

FLAGG VED MINNESMERKER OG GRAVSTEDER

Flaggets markerte tilstedeværelse ved nesten alle minneseremonier som skal hedre døde, er vanlig. Ofte passer det at en fane, militær eller sivil, også er plassert ved minnesteinen.

Flagg og fanes plassering

M = Minnesmerke
F = Flagg
Fa = Fane

Eks. 1 F M Fa
Eventuelt to norske flagg. Er det kun ett norsk flagg skal dette være til venstre (heraldisk høyre)

Eks. 2 F M og utenlandske flagg

Stilling og håndgrep med flagget som føres av en soldat/sivil

Flagget skal hele tiden stå rett på bakken – altså ingen form for helling eller felling.

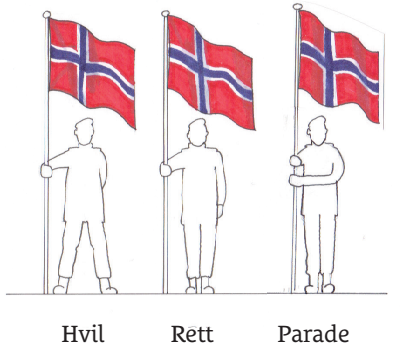
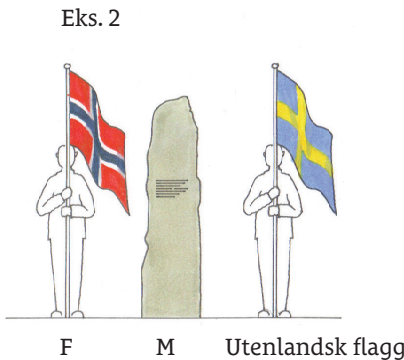
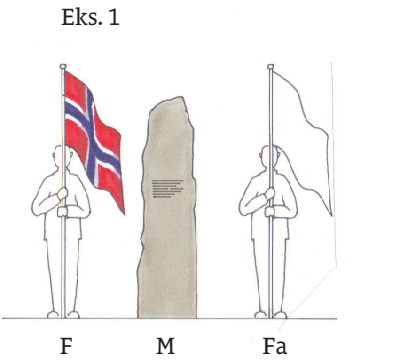
Flagget skal føres/holdes av en uniformert soldat eller en sivil person som representerer den sivile organisasjonen som organiserer seremonien.

Flagget bør ikke settes i stativ. Ved andre seremonier som for eksempel premieutdeling kan flagg settes i stativ, hvis ønskelig.

Tegningene viser de tre aktuelle flaggstillinger ved minneseremonier. Disse er ”hvil” eller ”rett” samt paradestilling som brukes ved kransenedleggelse, bønnesignal, ett minutt stillhet og fedrelandssangen samt Kongesang.

Håndgrep fra ”hvil” til ”parade” se tegning. Marsjstilling kan være ”parade” eller ”hvil” med flaggstangen 10 cm hevet over bakken.

Fanebelte kan brukes til fane, men også til flagget selv om dette ikke er vanlig.

NORSKE FLAGG I UTLANDET

Norske utenriksstasjoner

Det vises til Utenriksdepartementets bestemmelser om flagging på deres stasjoner i utlandet.

Norske avdelingers deltagelse i diverse militære operasjoner i utlandet, NATO og FN

- a. Flagging i egen leir og på kjøretøy
Flagging i egen leir og på kjøretøy er normalt greit. Orlogsflagget brukes etter tillatelse. På kjøretøy skal alltid nasjonalflagget brukes (handelsflagget).
- b. Oppstilling og seremonier sammen med andre nasjoner.
Dette omfattende område har ført til mange spørsmål angående flagg/fanetyper, og gjøremål fra avdelinger som tjenestegjør i utlandet. Det normale vil være å bruke nasjonalflagget (handelsflagget) på bærbar stang. Egen fane fra Norge kan ikke brukes med mindre hele hjemmeavdelingen er samlet i den internasjonale operasjon. Kopifane kan eventuelt brukes (se egne bestemmelser for hvordan en fane skal kopieres) Orlogsflagget skal normalt ikke brukes uten tillatelse.

Det norske flagg skal ikke brukes til “parade for fanen” (fanemarsj).
Man salutterer ikke med norsk flagg for noen personer.

Gale flagg – Rødt, hvitt og blått Ofte ser vi at vertslandet i beste mening får vi håpe, flagger med det som skal være et norsk flagg. Det gjelder ved statsbesøk, idrettsbegivenheter, kontraktinngåelser og lignende. Dessverre er dette flagget ofte i gale proporsjoner både i lengde og bredde, og med gale forholdstall mellom rødt, hvitt og blått. Det er god skikk og bruk på forhånd å synliggjøre for vertslandet/organisasjonen hvordan det korrekte norske flagget ser ut. Her har norske utenriksstasjoner og ikke minst ”idretts-Norge” et stort ansvar. Det samme gjelder selvfølgelig ved besøk fra andre nasjoner i vårt eget land.

Når den norske paradesjef skal sette seg inn i hvordan man tar håndgrep med flagget på bærbar stang i de forskjellige faser av seremonien, kan han ikke uten videre kopiere *Fanereglementet* (se litteraturlisten). Det vil være ønskelig at man samarbeider på flagg/faneområdet med de andre deltagernasjoner samtidig som man kjenner egne bestemmelser. Da blir det alltid et brukbart resultat!

Norsk militær eller sivil deltagelse i diverse arrangement i utlandet som idrettsarrangement, militære tattooeer eller speiderjamboreer

Arrangøren ønsker normalt deltagernasjonenes flagg på flaggstenger og bærbare flagg på oppmarsjer. Dette er sjelden noe problem. Eventuell bruk utenom dette må være i samsvar med norsk skikk og bruk for flaggtjeneste. Flaggtjenesten under OL 1994 på Lillehammer gikk meget bra også fordi vi brukte vett og forstand selv om *UD 1 - 1 - 7, Flaggreglementet*, ennå ikke er utgitt. Gardistene fikk en stor utfordring og løste den meget bra til alle nasjoners tilfredshet!

Speiderne har siden lenge før siste krig vært forgangsgutter og jenter for fin flaggtjeneste og respekt for flagget i landsleire og på internasjonale jamboreer!

Seremonier i kirke, gudshus mm. Forskjellige trossamfunn i felles arrangement

Ved seremonier i kirke og gudshus hvor det kan være ordinær kirkeparade eller minnestund over falne nordmenn, brukes vanlige retningslinjer for gudstjenesten som her hjemme. Er det flere nasjoner til stede, blir det ikke forskjell om disse nasjoners representanter er en del av menigheten. Er de deltagere i selve seremonien, samkjøres denne med representanter for de deltagende nasjoner. Er det flere trossamfunn som deltar, blir det krevende, men løsninger finnes. Samarbeidet må planlegges.

Nordmenn bosatt i fremmede land

Nordmenn bosatt i fremmede land skal følge flaggbestemmelsene i det land man bor i.

FLAGGING I LEIR, GARNISON OG PÅ FESTNING

Nedenfor er eksempel på en flagginstruks som kan brukes i de fleste militære etablissementer. Detaljene er i hovedsak tatt fra *Gardens flagginstruks*.

Flaggtyper

Festflagg, som brukes på offisielle flaggdager samt på spesielle dager i avdelingen.
Daglig flagg brukes på alle andre dager i året.
Stormflagg brukes alltid når sterk vind gjør dette nødvendig.

Flaggets størrelse

Flaggets lengde skal være ca. 1/3 av flaggstangens høyde.
Festflaggets lengde bør være det halve av flaggstangens høyde
Stormflaggets lengde bør være en femtedel av flaggstangens høyde.
Disse størrelser gjelder både statsflagget (orlogsflagget) og handelsflagget (nasjonalflagget)

Heising og firing

Flagget skal heises og fires av to soldater. Ener/flaggfører fører kommando. Toer er linefører.

Ener plasserer seg på le side med flagget vannrett under venstre arm. Toer løsner og kontrollerer at det ikke er tvinn på flagglinen. Ener holder nå flagget loddrett fram i høyde med munnen. Ener bør sikre oppadgående line i høyre armkrok i tilfelle sterk vind. Toer fester linen til flagget med enkelt/dobbelt flaggstikk. Festemåten varierer med typer liner og krokar.

Heisingen starter til riktig tid ved at toer heiser raskt og jevnt i ca. 16 sek. på normal stang. Deltar hornblåser, blåses to flaggappeller. Ener lar flagget gå kontrollert ut av hendene. Han overtar deretter oppadgående line som skal føres tett inntil flaggstangen. Ener påser at flagget er kommet helt til topps og fester stramt den nedadgående line - deretter den oppadgående line, kveiler opp den overskytende linedel og fester den på oversiden av kryssholtet mellom line og stang

Ved firing er plassering som ved heising. Toer løsner og kontrollerer linene og leverer deretter nedadgående line til ener. Høyre hånd om linen i høyde med munnen og venstre hånd i høyde med beltet. Firingen starter til rett tid ved at ener drar nedadgående jevn og noe saktere enn ved heising, ca 25 sek. ved normal flaggstang. Toer kontrollerer ved å bremse oppadgående line. Ener tar tak i flagget og trekker det til seg slik at ingen del av flagget er over hodehøyde (flagget skal heller ikke berøre bakken). Ved bruk av festflagg er det en fordel at en eller to soldater til assisterer ved firing og sammenrullingen.

Deltar hornblåser spilles to flaggappeller - siste tone holdes. Flagget løses fra linene. Toer løsner deretter linene til kryssholtet som ved heising. Flagget skal nå brettes sammen før avmarsj. Ener holder flagget mens toer forsiktig trekker flagget ut i lengderetningen. Det brettes deretter langs midten slik at bredden halveres. Det samme en gang til (ved festflagg enda en gang). Deretter rulles flagget sammen fra den siden som ikke har liner. Ener står stille. Toer ruller relativt stramt slik at flagget er mest mulig vannrett. Det siste hvite brettes inn slik at sammenbrettet flagg er helt rød.

Flagglinen surres rundt. Flagget bæres under venstre arm av flaggfører og marsjen tilbake foregår i eksersermarsj.

Tider for heising og firing

Flagget heises i månedene mars-oktober kl. 0800, i månedene november-februar kl. 0900. Flagget fires ved solnedgang, men senest kl. 2100. I Nordland, Troms og Finnmark heises flagget i månedene november-februar kl. 1000 og fires kl. 1500. Tidene for solnedgang er oppgitt i *Almanakk for Norge*, se litteraturlisten.

Honnør ved flaggheising/ firing

Enhver som er iført militært antrekk, har rett og plikt til å avgi reglementert hilsen med holdt og front for leir-, kaserne- og festningsflagg når det heises eller fires, samt statsflagg, handelsflagg og andre nasjoners flagg når disse heises eller fires ved offisielle anledninger.

Militære avdelinger under kommando: holdt, front og giv akt. Avdelinger under kommando i spredte formasjoner kommanderes for eksempel: Slutt av treningen, gjør front mot flagget. Rett og giv akt. Befalet som fører kommandoen, hilser flagget på vanlig måte.

Militært personell i sivilt antrekk gjør holdt og front mot flagget

Oppebevaring og behandling av flagget

Alle flagg skal oppbevares i vaktlokalet og ligge i dertil bestemt hylle og ikke stables sammen med andre gjenstander. Eventuelle skader på flagget: egne retningslinjer.

Flagget skal behandles med respekt. Flagget skal aldri slepes eller ligge på bakken. Flagget skal ikke benyttes som pynt på talestoler, benker eller lignende.

Flaggbruk ved spesielle anledninger

Avdelingen skal ved spesielle anledninger gi nærmere retningslinjer for:

- Bruk av avdelingens egen fane jfr. *Fanereglementet*.
- Bruk av orlogsflagg eller nasjonal flagg (handelsflagg) båret på stang foran avdeling.
- Bruk av fane, flagg, hornblåser og æresvakt ved gravferd eller minnestunder ved monument.
- Honnør og frontretning ved arrangement hvor statsoverhode er til stede, nasjonalsanger spilles/synges og flagg heises eller fires.
- Bruk av flagg fra: FN, offisielle nasjonale eller internasjonale organisasjoner.
- Uoffisielle nasjonale eller internasjonale organisasjoner.

OFFISIELLE FLAGGDAGER OG NOEN TIL

1. januar	1. nyttårsdag
21. januar	H.K.H. Prinsesse Ingrid Alexandras fødselsdag
6. februar	Samefolkets dag
21. februar	H.M. Kong Harald Vs fødselsdag
1. mai	Offentlig høytidsdag
8. mai	Frigjøringsdagen 1945
17. mai	Grunnlovsdagen 1814
7. juni	Unionsoppløsningen 1905
4. juli	H.M. Dronning Sonjas fødselsdag
20. juli	H.K.H. Kronprins Haakons fødselsdag
29. juli	Olav den Helliges dag – Olsok
19. august	H.K.H. Kronprinsesse Mette-Marits fødselsdag
25. desember	1. juledag
Bevegelig	1. påskedag
Bevegelig	1. pinsedag
Bevegelig	På valgdager for Stortingsvalg
Bevegelig	Når regjeringen har bestemt at det skal flagges

Andre merkedager
f.eks avdelingens fødselsdag

REGLER FOR BEHANDLING AV FLAGG

- a. Hovedregelen er at det norske flagg skal behandles med respekt og konduite.
- b. Oppbevaring av flagget i leirvakt, privat eller andre steder. Flagget skal være pent rullet eller brettet (trekkspillbretting) og oppbevares på et passende sted.
- c. Sammenrulling av flagget skal alltid være med den siste hvite kanten brettet inn slik at kun det røde synes. Se side 13.
- d. Det skal ikke trykkes, skrives, males eller plasseres logoer eller tekst på flagget.
- e. Ved en rekke større arrangement ser vi at flagget skjendes av publikum og ofte av seierherren. Arrangørene bør påse at slik ikke forekommer. En norsk vinner av konkurransen får ofte et passende flagg på stang før målpasseringsområdet. Det er fint. Men bruker man et flagg som ”kåpe” eller hvilket som helst tøyestykke, vanærer man flagget og nasjonen!

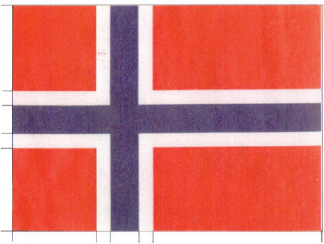
Flaggtabbe - Dobbeltefil En idrettsorganisasjon bestilt inn 50 000 ”norske flagg” for å skape god stemning på tribunen. Men flaggene hadde gale forholdstall og var helt røde på en side med påtrykt: Alt for Norge. De gjenværende ”flaggene” måtte vrakes. En gedigen flaggtabbe.

f. Leverandører av forskjellige klær, gjerne supportklær, og bruksgjenstander går ofte langt over grensen og misbruker flagget på gjenstanden. Et av mange eksempler kan være lue eller genser i det korslagte flagg med diverse logoer utenpå. Dette er å vanære flagget.	g. Ved internasjonale arrangement her i landet bør arrangøren sette seg inn i de nød-vendige flaggbestemmelser. Enkelte ganger vil det være høflig å kontakte gjestelandenes representanter for å unngå brudd med gjestelandets tradi-sjoner. Det er ikke nødvendigvis greit om for eksempel en nordmann bærer gjestelandets flagg.
h. Ved tjeneste i utlandet, spesielt i FN eller NATO oppdrag, bør sjefer før utreise sette seg inn i norske flaggbestemmelser.	i. Gode kunnskaper om flagget gir normalt en fin flaggtjeneste og i denne forbindelse er det en glede å kunne anbefale den gjennomillustrerte boken <i>Faner og flagg</i>, utgitt av Forsvarsmuseets i 2008.

ORD OG UTTRYKK

Her følger en del ord og uttrykk som kan være nyttige for arbeid med flagg. Definisjonene er meget korte og ikke fullverdige for den ekstra interesserte leser. Jeg håper at denne liste kan inspirere til grundigere studier for eksempel i boken *Faner og flagg*.

Balkongflagg:	Flagg i lite format festet til en liten flaggstang som settes skråstilt i en holder på et balkongrekkverk eller på en fasade.
Bataljonsfane:	Fane ført av selvstendig bataljon i Hæren.
Bredde:	Flaggdukens mål ved stangen, også kalt høyde.
Byflagg:	En bykommunes eget, godkjente flagg.
Båreflagg:	Norsk handelsflagg brukt til å dekke kiste ved begravelse.
Båtflagg:	Relativt lite flagg ført akterut på mindre båter.
Fanefører:	Offiser som bærer/fører avdelingens fane, oftest sjef for fanevakten.
Fanehilsen:	Hilsen for eller med fane.
Faneordenen av Kong Oscar I:	Høytidelig, men spøkefull husorden for H.M. Kongens Gardes offiserer.
Fendel:	Et lite markeringsflagg (gjernes 60 x 60 cm) for en mindre avdeling som for eksempel kompani.
Festningsflagg:	Orlogsflagg brukt på festninger.
Flagg:	Tøyestykke med bestemte farger, proporsjoner og eventuelt symbolske figurer. Brukes som nasjonalmerke, kjennemerke for distrikter, kommuner, institusjoner, . avdelinger, organisasjoner og meget mer. Tøyet/duken bør være av god kvalitet.
Flaggappell:	Hornsignal brukt ved heising og firing av flagg.
Flaggbærer:	Utvalgt person som bærer flagg montert på stang.
Flaggdager:	Dager når det skal flagges på offisielle bygninger og eiendommer. Private personer kan selv bestemme om de vil flagge på disse dagene.
Flagge:	Verb: å flagge, føre flagg, ha flagget heist eller uthengt.
Flagget på halv stang:	Firing av flagget til 1/3 av flaggstangens lengde ved dødsfall, bisettelse og begravelse (Se side 10).
Flagghilsen:	Hilse med flagg fra/til fartøy eller festning. Flagget fires et kort stykke ned på stangen og heises raskt opp etter at den er besvart.
Flaggkommandør:	Offisersgrad i Sjøforsvaret. I H.M. Kongens Garde: Sjefen for styrken som heiser og firer flaggene på Slottsplassen ved statsbesøk m.m. I Norges Gardistforbund; Navnet på en veteran som skal føre oppsyn med flagg og flaggseremonier som forbundet er involvert i.

Flaggproporsjoner:	Det norske flaggs proporsjoner, ble bestemt ved lov i 1821 Norges handelsflagg: 6-1-2-1-6 og 6-1-2-1-12. Statsflagget/orlogsflagget: 6-1-2-1-6 og 6-1-2-1-6-11.
Flaggreglement:	Detaljerte bestemmelser om utforming og bruk av flagget. <i>Hærens flaggreglement UD -1-1-7</i> er ikke utkommet.
Flaggrekkefølge:	System for å plassere forskjellige flagg i riktig rekkefølge. Eng: Precedence.
Flaggsignal:	Hornsignal som brukes ved heising og firing av flagg (se: flaggappell)
Flaggstikk:	(Enkelt/dobbelt flaggstikk) Stikk/knute som særlig brukes til å feste flagget til flagglinen.
Flaggtyper og størrelser:	I Forsvaret brukes: Stormflagg: 1,6 x 2,7 m. Daglig flagg: 3,2 x 5,4 m. Festflagg: 4,8 x 8,1 m.
Heraldikk:	Fagområde om våpenskjold for personer, slekter, organisasjoner og offentlige organer. Konstruere, forme og beskrive skjold, hjelm, krone og alt tilhørende våpenskjold.
Gjøs:	Flagget som føres i forstavnen på et fartøy, vanligvis når det er ved kai eller til ankers. Orlogsgjøs i Norge er et kvadratisk nasjonalflagg med forholdstallene: 6-1-2-1-6 og 6-1-2-1-6.
Handelsflagg:	Flagg ført som nasjonaltegn for sivile skip.
Koffardiflagg:	Et annet navn på Handelsflagg.
Kokarde:	Rosett eller sløyfe av tøy eller malt metall, ofte i flaggets farger. Brukes ofte som lue- eller hattemerke.
Kolonneflagg:	Flagg som festes (blått) på første og (grønt) på siste kjøretøy i en militær kolonne. Rødt flagg varsler ammunisjonstransport.
Kongebanner. Kongeflagg:	Heraldisk flagg som føres av regjerende monark.
Kronprinsflagg:	Det samme som kongeflagget, men med splitt.
Nasjonalflagg:	Det flagg som et lands befolkning benytter for å vise sin nasjonale tilhørighet.
Orlogsflagg:	Maritim betegnelse på flagg ført av orlogsfartøy/marinefartøy. Dette flagg er også Norges statsflagg.
Paradeflagg:	Se kapittel om seremoniflagg, side 20.

Parlørflagg/Parlamentærflagg:	Hvitt flagg som tilkjennegir ønsket om fredsforhandlinger o.l.
Riksbanner:	Kongens verdighetstegn formet som en fane.
Seremoniflagg:	Se kapittel om seremoniflagg, side 20.
Slippstikk:	Et enkelt halvstikk med bukt laget av nedhalerlinen og som holder flagget sammen, men som frigjøres ved et raskt rykk i denne og flagget foldes ut. Brukes gjerne når en vil at flagget skal helt til topps før det skal foldes ut.
Standard, splitstandard:	Tradisjonelt et trekantet flagg, uten eller med splitt, brukt som kommandokjennetegn, uten kors.
Standardt:	Rytterfane brukt av kavaleriavdelinger.
Statsflagg:	Nasjonalflagg ført av den sivile statstjeneste.
Trompetfane:	Duk av varierende størrelse og fasong som henger under fanfaretrompeter eller signalhorn.
Unionsflagg:	Flagg som uttrykker forbund mellom forbund mellom to eller flere stater. (Jfr. Union Jack). I norsk og svensk historie brukt om de to lands flagg med unionsmerke den såkalte ”sildesalaten”.
Veteranforeningsfane:	Militær veteranforeningsfane.
Vimpel:	Tradisjonelt et langt, smalt tre- eller firkantet flagg, med kors. Kan være meget lang, spesielt om bord på orlogsfartøy. Mange vimpler som leveres i Norge i dag må betraktes som standard (se over) De leveres uten kors. Det ser ut til at det avhenger av om flaggfabrikken leverer til marinen eller ikke. I Sverige og Danmark har vimplene kors. En ”svensk” vimpel uten kors kan da forveksles med vimpel fra Ukraina.

FORSVARETS PARADEFLAGG/SEREMONIFLAGG I HÆREN

Retningslinjer for bruk av hærens seremoniflagg og nasjonalflagget ved spesielle seremonier

Hæren makter ikke lenger å være tilstede med personell ved høytidligheter og begravelser i alle deler av landet slik som tidligere. Dette er grunnen til at det er utviklet et flaggteknisk system – et flaggsett – for bruk av seremoniflagg og nasjonalflagg utover landet der det er ønskelig og behov.

Hærens seremoniflagg

Seremoniflagget er også benevnt som felttegn og er tatt i bruk i noen garnisoner og leire. Det er i størrelse (120 x 120 cm) og karakter lik en avdelingsfane Det er laget i fem eksemplarer og fordelt jevnt utover landet sammen med nasjonalflagget.

Nasjonalflagget

Dette flagg skal også ha karakter som en fane og er produsert i fem eksemplarer. Det oppbevares i en eske med 19 andre deler til flaggene og seremonien!

Bruk

Hærens seremoniflagg og nasjonalflagget kan brukes ved flere anledninger som parader, høytidelige arrangement, offentlige markeringer, begravelser osv. Det skal ikke paraderes for seremoniflagg, men seremoniflagg kan brukes ved parader.

Utlån

Flaggsettet kan lånes ut til høytidelige seremonier ved underavdelinger i egen organisasjon og begravelser der militær tilstedeværelse er ønskelig.

Det er egne retningslinjer for vedlikehold

PRIVAT FLAGGING PÅ DITT HJEMSTED

Privat bruk av nasjonalflagget (handelsflagget) er helt opp til den enkelte borger, men det er viktig at vi sivile følger skikk og bruk for denne flagging både hjemme og ikke minst ved diverse kultur og sportsarrangementer hvor man ønsker å fremheve vår identitet og det norske flagg som vi alle er så glade i! Dessverre forekommer ofte feilproduserte flagg fra utlandet samt klesprodusenter her til lands med diverse produkter med norsk flagg påført som normalt blir en tilgrising av flagget. Norske arrangører, foreninger og supportergjenger bør orientere seg om bruken av flagget; hva som er normal, god praksis og hva som i mange tilfeller tilgriser, vanærer og ødelegger vårt omdømme som en kulturnasjon.

1 Flaggets størrelse i forhold til flaggstangen. Stormflagg og festflagg

Flaggstangens høyde	Flaggets lengde
6 m	200 cm
8 m	250 cm
9 m	300 cm
10 m	350 cm
12 m	400 cm

Disse flagglengder leveres av norske flaggfabrikker.

Stormflagg og festflagg brukes normalt av Forsvaret og offentlige myndigheter.

2 Når skal flagget heises og fires. Kan flagget være oppe utenom disse tider, for eksempel i mørke?

Flagget heises i månedene mars til og med oktober kl. 0800

I november og til og med februar kl. 0900

Flagget fires ved solnedgang men ikke senere enn kl. 2100.

I fylkene Norland, Troms og Finnmark (samt Svalbard) heises flagget i månedene november til og med februar kl. 1000 og fires kl. 1500

Flagging på fartøyer retter seg etter de alminnelige regler for flagging til sjøs.

De private flagg kan være oppe utenom de offisielle flaggtider, altså ofte i mørket når følgende forutsetninger er tilstede:

- At det er selskap eller arrangement, altså med mennesker tilstede og at flagget er belyst!

3 Heising, firing og sammenrulling.

Flagget bør heises og fires av to personer, men kan greit heises og fires av en person som kjenner reglene om at flagget ikke skal berøre bakken samt stramme liner ved heising og firing. Sammenrullingen bør to personer gjøre.

4 Balkongflagg og flaggvimpel.

Balkongflagg er en fin måte å flagge på når man ikke har flaggstang, eller om det kommer i tillegg. Dette flagg benyttes ofte på vegg utenom en eventuell balkong. Flaggvimpel kan med fordel henge i flaggstangen hver dag man ikke flagger med stort flagg. Vimpelen kan også være oppe om natten. Skal det flagges på halv stang er det flagget som skal brukes ikke vimpelen!

5 Fremmede lands flagg på privat eiendom.

Det normale vil være kun en flaggstang på eiendommen og den kan bare ha norsk flagg i stangen.

Ønsker du å hedre en annen nasjon eller person fra et land utenom våre grenser må du anskaffe en flaggstang til, men husk at da må den være like stor som den du har fra før, det samme gjelder flagget.

En enklere løsning kan være å anskaffe to eller flere balkongflagg som festes på passende sted.

6 Sorg. Flagget på halv stang.

Ved dødsfall kan flagget fires på halv stang. Det foregår ved at flagget fires så langt ned at midten av flaggets bredde (høyde) når ca. en tredjedel ned på flaggstangens lengde og festes. På begravelsesdagen heises flagget som normalt om morgenen for å fires på halv stang når begravelsen foregår. Flagget kan heises til topps når kisten er senket i graven eller i sjøen. Noen vil la flagget forbli på halv stang til det normalt skal tas ned for dagen. Dette er greit.

7 Flagging på offentlige flaggdager, familiebegivenheter og annet.

Det er ønskelig at private flagger på offentlige flaggdager, men er man ikke hjemme er det bedre med en vimpel enn en flaggstang som står naken, eller kanskje en nabo hjelper oss.

8 Gamle og sjuskete flagg.

Gamle og urene flagg bør rengjøres. Fillete flagg tilintetgjøres ved at det normalt klippes opp i små strimler før destruering.

9 Flagg på privat fartøy.

Flagging på privat fartøy kan skje ved at flagget heises på egnet sted i masten eller akter. Flagget kan føres så lenge båten er under fart, også om natten, men bør tas ned ved ankring, eller ved stillstand ved brygge/kai.

Ved seilas utenlands følges egne regler som utgis av båtforeningene.

NOEN ENGELSKE NAVN PÅ FLAGG

Båtflagg	Yacht Ensign
Fylkesflagg	County Flag
Handelsflagg	Civil Flag/Merchant Flag
Kommuneflagg	Municipal Flag
Kongeflagg	Royal Standard
Kongevimpel	Royal Pennant
Kronprinsflagg	Standard of the Crownprince
Offentlige tjenesteflagg	Public Service Ensign
Orlogsflagg	Naval Ensign
Orlogsgjøes	Naval Jack
Postflagg	Mail Ensign
Rederiflagg	Company Flag
Riksbanner	Banner of the Realm
Statsflagg	State Flag
Statsinstitusjonsflagg	Public Institutions Flag
Sivile statsfartøyflagg	Public Vessels Ensign
Spesielle tjenesteflagg	Special Service Flags
Tollflagg	Customs Ensign

LITTERATUR

Diverse flaggskrifter av interesse

Faner og flagg. Forsvarsmuseets skrifter nr. 6, Roald Christensen, Kjell Drægne og Thomas Gram, Oslo 2008.
Forslag til lov om flagg og flaggbruk, og med tillegg, Atle Grahl-Madsen, Bergen 1971 og 1972.
FNs Flaggreglement 1947 og senere revisjoner.
Tjenestereglement for Forsvaret, 1967.
The American Flag Code.

Andre trykksaker med flaggretningslinjer

Almanakk for Norge, Utgis av Universitetet i Oslo for hvert år.
Veiledning i skikk og bruk for Forsvaret, Forsvarets overkommando, Oslo 2001.
Fakta om flagget, Hans Cappelen og Peter Beck, Oslo 1987.
Konsten att flagga: en bok om flaggor och flaggbruk, Erik Hägg, 1937.

DETTE HEFTET STØTTER SEG OGSÅ TIL

Lov om Norges Flag (flaggloven), 1898
Forskrift angående bruk av Rikets segl og Riksvåbenet, Kgl. res, 20. mai 1927
Reglement angående bruk av statsflagget og handelsflagget, Kgl. res, 2. juli 1948 og senere
Faner og flagg, Forsvarsmuseets skrifter nr 6, 2008
Gardens flagginstruks

Den interesserte vil finne det meste i BIBSYS Ask. Det er et søkeredskap som er fritt tilgjengelig for alle. Det er felles elektronisk katalog for Bibliotekbasen og de fleste fag- og forskningsbibliotek i Norge. For tiden er det over 170 titler i Biblioteksbasen som er katalogisert med flagg som emne.

Norges Gardistforbund
Postboks 7 Røa
0701 Oslo

For din lokalforening, se
www.gardistforbundet.no